

OBRA DEL CANÇONER POPULAR DE CATALUNYA

MATERIALS

VOLUM I - FASCICLE II

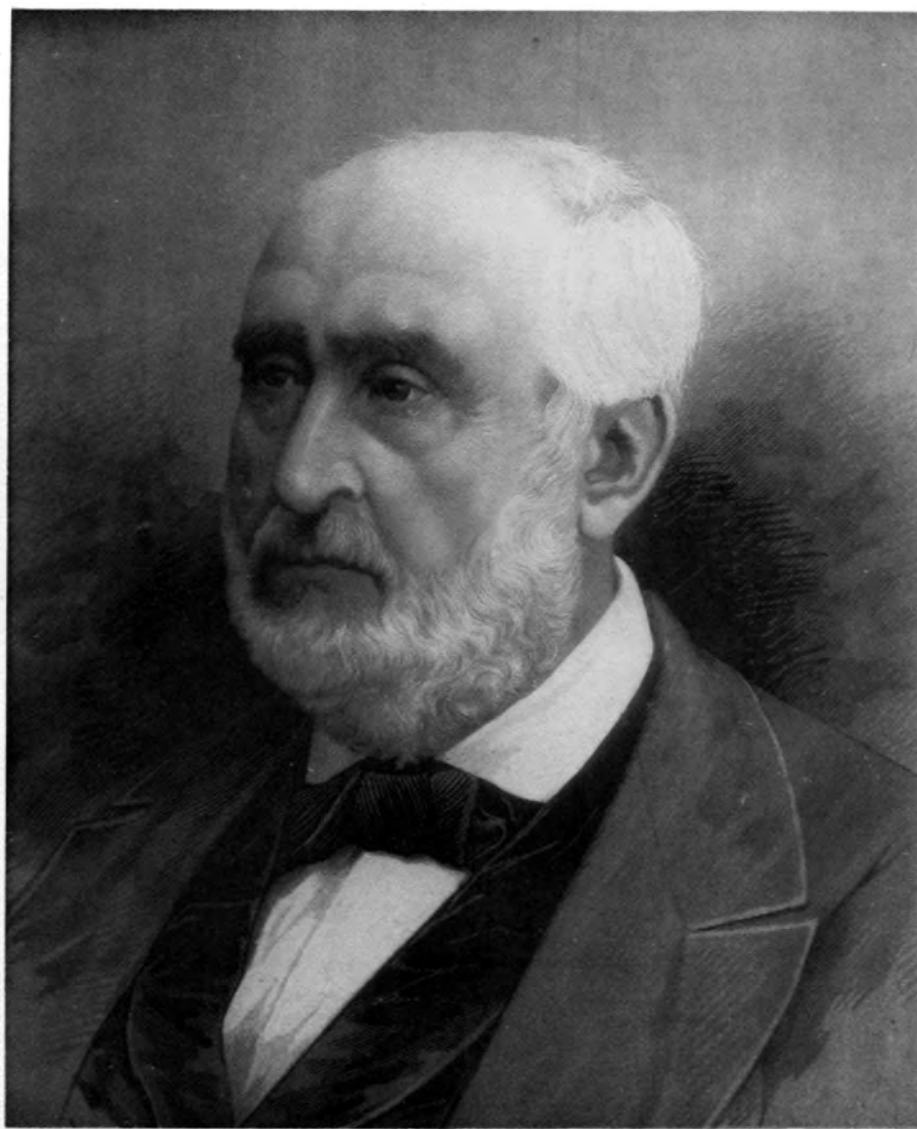
BARCELONA

MMXIII

JAUME MASSÓ I TORRENTS

MANUEL MILÀ
I FONTANALS

MANUEL MILÀ I FONTANALS

No és sense gran dubte i temença que omplo la primera ratlla per a tractar d'una de les més complexes i altes mentalitats catalanes: En M. Milà. Si no fos una súplica, que prenc com un manament, d'un bon amic, que de pressa hauria declinat l'encàrrec! Són alguns els que han estudiat En Milà en pensades semblances, en els seus diversos aspectes, descollant entre altres estudis els d'En Marcelí Menéndez i Pelayo¹, N'Antoni Rubió i Lluch² i Mario Casella³. És cert que disposem d'una bona cronologia de la seva producció⁴ i d'un epistolari⁵ que ens fa penetrar en la vida de relació del mestre durant els períodes més plens que fruí i que ens mostra alguns replecs del seu esperit que cercaríem debades en els seus llibres; això excita la temptació d'estudiar-ne els caires més entrelligats amb els que són la norma del Cançoner popular de la terra catalana i em dóna ardidesa per emprendre la tasca començada.

Per sobre de les seves diverses aptituds, planen el crític i el poeta. Es veu que, en les seves obres, al moment d'escriure o d'observar, la seva qualitat de crític literari li infon una probitat científica que res no somou; la seva qualitat de poeta, tal com ell ho era, infon un aire general de bondat a tot escrit eixit de sa ploma. Tots els que han conegut, a la Universitat, la seva alta figura plena,

¹ *El Doctor D. Manuel Milà y Fontanals. Semblança literaria.* Barcelona, G. Gili, 1908.

² *Manuel Milà i Fontanals. Notes biogràfiques i crítiques.* Edició de l'Associació Protectora de l'Ensenyança Catalana. Barcelona, 1918.

³ A propòsit d'una crítica bibliogràfica, extreta del vol. XXVI, pàgs. 50-68 i en les pàgs. 7-59 l'estudi d'En Milà. *Bulletino della Società Dantesca Italiana* (1922).

⁴ Josep Roig i Roqué: *Bibliografia d'En Manuel Milà i Fontanals.* Notes i comentaris per a una biblio-crítica. Barcelona, 1913.

⁵ L. Nicolau d'Olwer: *Epistolari d'En M. Milà i Fontanals.* Correspondència recollida i anotada. Tom. I. *Anys 1840-1874.* Barcelona, Institut d'Estudis Catalans, 1922.

recordaran que també irradiava bondat. Els seus llibres, tan ben compostos, resulten eixuts en provar d'assaborir-los, però quan un hom els penetra i utilitza, paladejant-los bé, troba un tal comble de finíssimes observacions que, malgrat els nous coneixements adquirits i el camí recorregut en certs estudis, sembla que tota la crítica literària hagués estada feta pel mestre Milà, amb tot i les rares obres de consulta de les quals havia pogut disposar i els pocs materials que tenia a mà. Això dona als seus llibres un estat de permanència que els farà trigar a envellir quan tants són els que devenen vells de pressa i s'arreconen. Si la seva generació va respectar-lo, cada dia ha anat prenent cos l'ombra de la seva figura extraordinària, tant quant més s'allunya de nosaltres. És clar que algunes rectificacions i augments convindria que s'hi fessin, prou importants, però la composició i les teories literàries resten encara actuals en les principals obres seves, perquè la força d'intuïció i el sospesar molt les coses abans d'escriure-les li formava com un conjunt d'anticipacions, de tal manera que les noves generacions no solament confirmaven, sinó que àdhuc ha succeït que grans autors han desenrotllat i emès teories que En Milà molts anys abans havia iniciades.

Sembla que des de la juvenesa hagués tingut una primera idea constructiva dels llibres carreus que més tard publicaria. Al seu llibre *De los Trovadores en España* (1861) havien precedit una sèrie d'estudis i d'articles crítics que indicaven aquesta direcció; àdhuc més tard va utilitzar materials que tenia a punt i que li semblaven no enquadrar dintre el propòsit de la seva obra (*Muestras de poesia provençal*, 1862). A la *Ressenya* dels antics poetes catalans, apareguda als Jocs Florals de 1865, varen seguir molts i diversos estudis, entre ells tots els publicats a la *Revue de llengües romàniques de Montpeller*, el del *Jahrbuch* de l'Ebert, i el publicat pòstum en l'edició de les Obres completes; tots ells són prou coneguts. Al *Romancerillo catalán* (1882), havien precedit una porció d'articles, especialment cristallitzats en el seu primer llibre important *Observaciones sobre la poesia popular, con muestras de romances catalanes inéditos* (1853).

Justament el primer fascicle de *Materials* de l'Obra del « Cançoner Popular de Catalunya » va endreçat a l'estudi d'un exemplar del *Romancerillo* amb notes autògrafes d'En Milà; i una de les primeres tasques que ha realitzat l'Obra ésmentada ha estat treure en cèdules totes les cançons i variants de la considerable aportació continguda en tal llibre. La seva obra era presentada amb tot el rigor científic i, pot dir-se, concentrada; com que el *Romancerillo* va ésser la darrera publicada abans de la mort, la dèria de reduir les seves observacions a allò

més estricta havia anat augmentant i pot dir-se que es caracteritza en el *Romancerillo*. De totes maneres, en el pròleg, en els epígrafs posats a les cançons, en la introducció promesa, que va deixar inèdita, traspua la fruïció amb la qual va formar l'abundós arrelleg, a força d'anys. Per això els que corresponien amb ell, especialistes, el consideraven molt respecte a reculls de cants d'altres països. Josep Pitre, que donava una antiguitat excessiva a certes poesies populars orals sicilianes, opinió que En Milà no compartia, el saludava com «illustre popolarista» el febrer de 1872¹.

Mentrestant, potser responent a les *Observaciones sobre la poesta popular* de l'any 1853, i abans que En Milà donés a llum el *Romancerillo* (1882), En Briz havia publicat cinc volums de *Cansons de la terra* (1866-1877). El mateix Milà parla de la considerable col·lecció de cançons recollides per En Marian Aguiló. L'embranchada estava donada i han vingut més reculls; però, més tard, ha vingut l'època de l'estudi de les nostres cançons: sempre partint de les primeres col·leccions, essent encara la més excel·lent la d'En Milà. Però com que En Milà en les *Observaciones*, havia tocat moltes qüestions, entre elles, encara que amb gran discreció i reduïdes a l'ínfima expressió, les *Rondalles*, va excitar amb el temps les tres sèries de *Lo Rondallayre* d'En Maspons i Labrós (1871-1874) i potser les *Narracions y Llegendas* de Na Maria de Bell-lloch (1875) i les *Tradicions religioses de Catalunya* d'Agna de Valldaura, premiades i publicades en l'any 1877.

Se comprèn tot seguit que el plan de les *Observaciones* era molt diferent del del *Romancerillo*; en aquest només desenrotllava, deliberadament, les «muestras de romances catalanes inéditos»; però va donar-li, en 1882, un subtítol més just: «canciones tradicionales». En l'estudi inèdit *Preliminares al Romancerillo catalan*², que va deixar inacabat, reprèn, augmentant-los i refent-los, els dos capítols més notables de les *Observaciones*. Així, gairebé en tot, reprenia i modernitzava en la vellesa les idees que havia pensat en la juvenesa, amb una certa fruïció plàcida; però les seves idees primeres, passades pel sedàs de la senectut, devenien clares, es completaven, s'arrodonien harmoniosament, les omplia i les augmentava amb altres de noves ben mesurades.

En Milà mateix declara, amb un greu enyoradís, en l'advertència que «cuando recordamos alguno de los más bellos y puros fragmentos de poesía y

¹ Nicolau, *Epistolari*, pàg. 147.

² *Obras completas*, VI (1895), pàgs. 173-202.

música populars, parece como que se remoza y serena nuestro ánimo, y que renacen las dulces ilusiones de nuestros primeros años». No he intentat traduir aquesta frase admirable que porta aparellada moltes estones delitables, recurrent, al llarg dels anys, ara el Rosselló i el Vallespir, ara les regions que envolten les planes de Vich i d'Olot, ara Besalú i Vallfogona, ara la Catalunya de pronúncia occidental Bellpuig, Agramunt i Calaf; això sense comptar Barcelona i el seu Penedès. S'ha de convenir que En Milà no era excursionista, per la seva constitució, com va ésser-ho l'Aguiló, al seu temps. Però era pacient, es cartejava força i alguns col·laboradors el proveïen de bon grat en veure la il·lusió amb la qual els qüestionava. Segons ell mateix diu noblement, la gran quantitat reunida de cançons, li era proporcionada pels interrogatoris amb minyones de servei, provinents de diverses encontrades a les quals no havia anat ni per les quals pensava viatjar. Pertocant a Mallorca i València, es refiava de referències i d'algun col·laborador; de totes maneres, respecte a aquests dos reialmes, l'aportació de cançons portades per En Milà, és minsa.

Probablement l'últim escrit d'En Milà¹ ens mostra la seva vida de relació. Havia estat invitat a col·laborar a un volum de Miscel·lània de treballs en memòria de dos erudits italians morts joves, Napoleó Caix i Ug Angel Canello. D'aquest darrer, entre altres molts estudis, En Milà coneixia l'edició del trobador Arnau Daniel. Ell havia volgut contribuir-hi, però atrapat per la malaltia, des del llit els tramet una cançó, que no hem sabut trobar en el *Romancerillo*. Els escriu així a Florència, probablement a Pio Rajna: « Enfermo ya de dias, aunque, gracias a Dios, con esperanzas de mejora, mi *contribución* ha de ser mínima, y se reducirá á la copia de la siguiente poesía popular que recogí en Palaldá (junto á Amelie-les-Bains) en 1865 ». Es tracta d'una *Albada* de 16 versos de 16 síl·labes, el primer i el darrer vers de la qual són així:

En esta pedra m'assento, — m'hi començo d'assentar...
L'ha feta un fadrí sastre, — Pagès se fa 'nomenar.

¹ Se dona com a últim treball d'En Milà la delicada necrologia sobre N'Andreu Balaguer i Merino, publicada en la *Revue des langues romanes* de Montpeller el juny de 1884. En Balaguer havent mort l'octubre del 1883, és de suposar que En Milà hagués tramès el seu pietós article arran de la mort del seu amic i col·laborador. En el mateix n.º de la *Revue* es donava compte de la mort del mateix Milà, prova de la triga amb la qual apareixen algunes revistes erudites.

Un dels organitzadors de l'homenatge als joves italians hi posa aquesta sentida nota, que copiem :

« Quest' alba colle parole che le precedono, inviava, probabilmente dal letto, Manuel Milà y Fontanals, il 29 di marzo del 1884. Pur troppo, le « esperanzas de mejora » non si avverarono ; e tre mesi dopo, il 16 di luglio, anche il Milà seguiva nella tomba coloro ai quali aveva voluto rendere il tributo pietoso del suo rimpianto. Non senza ridestare nell' animo un sentimento di vivo rammarico leggeranno qui il suo nome quanti hanno cari gli studi neolatini ; coloro poi soprattutto che oltre allo scienziato conobbero l'uomo ».

Amb aquest extracte donc per acabades les notes que li he dedicat, tota vegada que hi consta i tot la data de la seva mort.

JAUME MASSÓ I TORRENTS

JOAN LLONGUERES

MEMÒRIA

DE LA MISSIÓ DE RECERCA DE CANÇONS I MÚSIQUES POPULARS

REALITZADA PELS MESTRES

JOAN LLONGUERES i JOAN TOMÀS

A LES CONTRADES DE SANTA COLOMA DE FARNÉS, BRUNYOLA, SANT MARTÍ SAPRESA,
ANGLÈS, SANT PERE D'OSOR, LES PLANES D'OLOT, LA SELLERA I EL PASTERAL,

DEL 19 DE JULIOL AL 18 DE SETEMBRE DE 1922,

PER COMANDA DE L'OBRA DEL « CANÇONER POPULAR DE CATALUNYA »

LA missió, per anar a la recerca de cançons populars que l'Obra del « Cançoner Popular de Catalunya » confià al Mestre Joan Tomàs i a mi, fou començada el dia 19 de juliol de 1922 i acabada el dia 18 de setembre del mateix any.

Seguint el pla prèviament acordat amb el Mestre Francesc Pujol, de l'« Orfeó Català », iniciàrem la recerca a Santa Coloma de Farnés amb el propòsit d'anar seguint, un per un, tots els pobles col·lindants amb la carretera que condueix de Santa Coloma a Olot.

Com que disposàvem d'un període de temps fins a cert punt limitat, i afortunadament l'abundor de cantaires i cançons fou major que no esperàvem, no ens fou possible explorar tots els llocs que en un principi, i com a norma de camí a fer, ens havíem assenyalat.

Recorreguérem i creiem deixàrem ben explorades, en qüestió de cançons i cantaires, les poblacions de: Santa Coloma de Farnés, Brunyola, Sant Martí Sarpesa, Anglès, Sant Pere d'Osor, Les Planes d'Olot, La Sellera, El Pasteral i ens arribàrem a Amer a fer algunes visites i a preparar el terreny per a poder continuar l'any vinent, si Déu vol, aquesta missió. En el transcurs d'ella i anant a la recerca de cantaires, ens traslladàrem a les cases de pagès anomenades: « Casa nova d'En Santmartí », « Càn Iglesias », de Santa Creu d'Horta (Guilleries), « Càn Segarra », « Càn Tarrés », « Càn Matllo », « Càn Pujató », « Càn Serrallonga », dels voltants de Santa Coloma i Brunyola, i « Càn Bernadà del Bosch », prop d'Anglès.

Férem coneixença amb uns 145 CANTAIREs, entre homes, dones i criatures, i poguérem anotar unes 830 TONADES i uns 860 TEXTOS de cançons; oi més adquirírem per a l'Obra del « Cançoner » un recull amb unes 100 tonades i més de 120 textos.

Cal fer constar, de seguida, que per tot arreu fórem rebuts amb la més franca i amistosa acollida i en cap dels indrets que recorreguérem no deixàrem de trobar qui s'interessés vivament per la nostra obra, que no era altra que l'obra mateixa del « Cançoner Popular de Catalunya ».

Es curiós, però, de remarcar el fet, que invariablement anà repetint-se de lloc en lloc, de trobar, de moment, la gent completament escèptica respecte a l'esperança que ens guiava de trobar cançons.

Recordo que una de les primeres persones que visitàrem a Santa Coloma de Farnés, fou el senyor Rector. Aquest bon senyor no compregué la importància de la nostra missió; ens rebé amb una evident indiferència, com si tractés amb gent enderiada o il·lusa, i no s'interessà ni poc ni molt per la tasca que anàvem a realitzar.

— No crec que trobin ningú per aquí que en canti de cançons d'aquestes! — ens digué; i semblà acomiadar-nos amb una certa mitja rialla de compassió, cantant-nos una cançoneta vulgar per acabar de justificar-se.

En canvi els senyors Iglesias, Llavari, apotecari Callís i molts d'altres, de seguida s'oferiren a nosaltres. Ens presentaren a molts socis del « Centre Autonomista » i encar que, com ja hem dit, ells tampoc tenien gaires esperances de què trobéssim cançons, perquè la raó que tots donaven era la de què ja no en sentien cantar a ningú, ni a vells ni a joves, i era ben cert això, no obstant es prengueren la cosa amb interès; pensaren, preguntaren, indagaren i en el cercle de les seves coneixences i amistats feren del tema aquest de la recollida de cançons la nota viva i culminant d'aquells dies.

Ells ens presentaren a En Pere Rigau, d'Amer, músic de la cobla de Santa Coloma, home molt bondadós i molt simpàtic, que de seguida es posà a les nostres ordres i ell mateix, fent memòria, ens cantà alguna cançó que recordava, algun ballet i corrandes populars. Estava ja molt delicat de salut i, segons hem tingut ocasió de saber posteriorment, no visqué gaire temps després de la nostra coneixença. Ell ens acompanyà a casa una bona dona espardenyera, Na Dolors Cuvies i Banchs, la qual es resistia, de primer antuvi, a cantar, al·legant allò tan sabut i repetit de què ja no recordava cap cançó, de què les penes li havien tret el delit de cantar, de què les cançons que ella sabia no valien res, etc. No obstant, poc ens costà el decidir-la i, tot fent ella espardenyes, poguérem anotar-li algunes

cançons, entre elles una nadala ben bonica i xamosa que no coneixiem ni havíem vist encara esmentada enlloc.

CANÇÓ DE NADAL

Alegre (♩ = 108)

-'Ga - fa foc i encén pa - lle - tes, - la Ver - ge hu - mil li diu. -'Ga - fa
foc i encén pa - lle - tes, - la Ver - ge hu - mil li diu - per es - cal -
far la ca - mi - se - ta del dit - xós del nos - tre fill. Que li'n
vull do - nar ma - mã, La'n ga - ra, ga - ra, ga - ra, ga - ra, que li'n
vull do - nar ma - mã, qui ha fet a - vui fa - rà de - mã. Xer - ra mo -
rel - la san - tí - fi - quel - la, mo - les de mo - lí crut, crut, que la per -
lí, que la go - dí, la go - dé, la go - dó, per vós fe - ta la man - ró.

— 'Gafa foc i encén palletes, —
la Verge humil li diu
— per escalfar la camiseta
del ditxós del nostre fill.
Que li'n vull donar mamà,
La'n gara, gara, gara, gara,
que li'n vull donar mamà,
qui ha fet avui farà demà. —

*Xerra morel·la
santifiquel·la,
moles de molí
crut, crut,*

*que la perli,
que la godí,
la godé, la godó,
per vós feta la manró.*

De tan alegre que estava,
no hi cabia el pobre vell.
Sant Josep diu a Maria :
— Li'n farem un escambell,
i també un bersolet,
La'n gara, gara, gara, gara,
i també un bersolet
per a bersolà el Fillet. —

El fill d'aquesta dona, conegut amb el motiu de «Déu-siau», viu separat de la seva mare, no gaire lluny d'allà on viu ella. També fa d'espardenyer, però sembla que no s'avenen massa mare i fill i viuen sols, cadascú per ell. Ens cantà al-

Dolors Cuvies i Banchs, de Santa Coloma de Farnés

gunes cançons també; però ell no és, ni de bon troç, tan bon cantador com la seva mare, que cantava pausadament, amb dicció clara i segura afinació i amb una veu molt dolça i agradable.

Per mediació d'En Rigau férem coneixença amb En Ramon Planas i Aymerich, jove estudiant de capellà, molt eixerit i estudiós i ben aficionat al folklore. Aquest no solament ens cantà algunes cançons, sinó que ens oferí també per a l'Obra del « Cançoner » tot un recull bastant nombrós que ell havia anat fent en col·laboració amb un altre seminarista, En Joaquim Aucellé, de La Sellera, actualment estudiant a Girona, el qual es posà també incondicionalment a les ordres del « Cançoner » i ens féu alguns bons serveis. Conté aquest recull, al qual ens referim, bon nombre de textos, sobretot, ben complets. Es aquest recull d'En Planas el que va adjunt amb la nostra re-

plega. Poc temps després d'haver realitzat la nostra missió, rebérem, per conducte del mateix Aucellé, la trista nova de que el malhaurat Planas havia mort a Roma el dia de Sant Francesc Xavier. Abans de morir havia pogut fer donació a nosaltres, per a l'Obra del « Cançoner », de les cançons que ell i el seu company havien amorosament compilat.

Els migdies, en havent dinat, anàvem al « Centre Autonomista » a prendre cafè, i allí féiem cantar sempre un o altre. Es formava un rotllo a l'entorn nostre i tant al migdia com al vespre, que també hi tornàvem, sempre acudia algú per cantar o per adreçar-nos a casa d'algun cantaire. Al cap de ben pocs dies, tot Santa Coloma ens coneixia i els cantaires eixien de per tot que era un gust. Aviat no poguérem donar l'abast.

Anàrem a casa d'En Gaietà Panella, ben conegut a Santa Coloma per l'« Avi Gaietano », que és tot un tipus de raça autèntic. Home molt religiós, administrador d'una de les confraries, sap remeis, dóna consells, deixa diners, i tothom el considera perquè, amb tot i viure humilment, sembla disfrutar d'una bona posició. Va sempre amb la barretina musca, el vestit de vellut i una mena de bastó o mangala. Ens donà les seves raons perquè no cantava a casa seva, puix no volia que sabessen d'allò que ell feia o deixava de fer, i venia a cantar-nos les cançons en un piset que, per a dormir i treballar, ens havia llogat el propietari de l'« Hotel Central ». La conversa de l'« Avi Gaietano » era molt entretinguda i agradable i es veu que havia estat, en els seus temps, un bon cantador. Guanyàrem completament la seva confiança i ens cantava i ens ballava el contrapàs. Provàrem d'impressionar al fonògraf, sense gaire èxit, un dels seus contrapassos.

Gaietà Panella i Bernadà, « Avi Gaietano » de « Cán Romanich », de Santa Coloma de Farnès

El tipus aquest d'home devot i que ha seguit i segueix fidelment les pràctiques de l'Església, és un tipus característic de bon cantaire. Aquests homes saben goigs, cobles de sants, divinos i, com que no són generalment homes de taverna o de cafè sinó homes patriarcals de casa, saben una pila de cançons per haver-les cantades a la treballada o en les vetlles de l'hivern. Han llegit llibres de devoció i solen tenir bona memòria. Són, en una paraula, gent de tradició.

A l'«Avi Gaetano», per a correspondre a la seva gentilesa de cantar-nos les cançons, l'invitàrem varis dies a venir a dinar amb nosaltres a l'«Hotel» i l'home hi compareixia mudat de cap a peus i ben cofoi. Amb tot i els seus 82 anys, l'home ens feia agafar gana només de veure nosaltres el gust amb què ell menjava sense desdir de res.

El senyor Iglesias, acabalat propietari de Santa Coloma, un dels qui més s'interessà per la nostra obra, ens digué un dia:

— Jo sé un home, tallador de bastons, En Mateu, el guardià de la meva casa de Santa Creu d'Horta, en plenes Guillerries, que sempre rondina una cançó o altra. Si l'anéssim a veure!... No sé pas si en traurem res, perquè és un home bon xic feréstec i a mi em fa l'efecte que tot ho canta igual, amb una mateixa tonada. Ell no s'ha mogut mai del bosc i de dalt les muntanyes. — No ens ho férem pas repetir. — Cal veure En Mateu! —

El senyor Iglesias, personalment, ens acompanyà amb l'auto propi a la seva casa, magníficament situada en un dels llocs més elevats i més pintorescos de les Guillerries, des d'on es descobreix un magnífic panorama i es veu al lluny el poblet de Sant Pere d'Osor, on més tard aniríem a parar.

Com que l'auto no pot arribar fins a «Cân Iglesias», el deixàrem a una gran masia veïna anomenada «El Subirà» i des d'allí hi anàrem a peu, travessant la carena i el bosc.

No pas molt lluny de la casa ja trobàrem En Mateu Garolera i Bové. Li férem deixar la feina i vingué amb nosaltres, una mica astorat. El seu amo li explicà l'objecte de la nostra anada.

— Que no sabeu cançons ben velles?

— Prou que en sabia! Prò el que és ara em sembla que no *poré* pas cantar.

— Feu una mica de beguda i això us estovarà la veu! —

Ens asseguérem a la llarga taula. Posàrem el porró ple davant d'En Mateu; ell xerricà i, amb una veu una mica fosca i tremolosa, començà a cantar-nos la

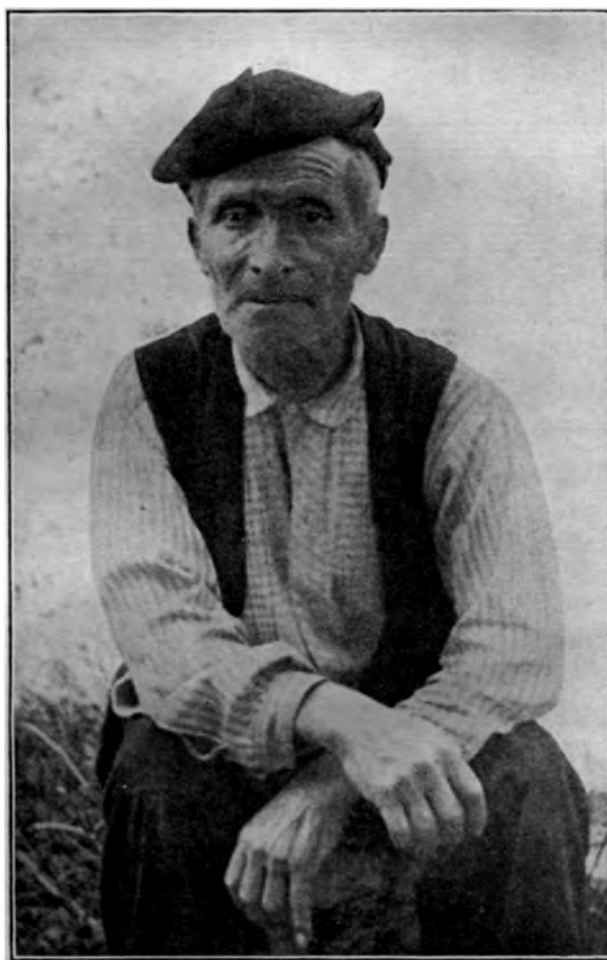
cançó de *La Comtessa de l'Hungria*. Una cançó darrera l'altra, anà cantant tota la tarda sense parar, és a dir, si: aturant-se de tant en tant per a fer-hi una bona xerricada.

Veient que no havíem pas esgotat les seves cançons, decidírem quedar-nos a dormir allà dalt. Improvitzàrem un sopar amb truites i butifarres dolces i cantà fins ben entrada la nit i bona part de l'endemà al matí.

Matinejàrem tots i En Mateu ens acompanyà fins al «Subirà» on teníem l'auto; i encara, pocs moments abans d'acomiarar-nos, ens digué dues o tres cançons que llavors li acudien a la memòria.

En Mateu ens cantà moltes cançons de tota mena, algunes de romanso, però entre elles en poguérem anotar unes vint-i-cinc de molt interessants, tant pel text com per la melodia. Remarquem la tonada de la cançó *Aucellets que aneu volando* per la seva tan dolça melangia i el seu deix una mica oriental.

En Mateu no era un home de gran imaginació ni posseïa el do d'inventiva. Transmetia fidelment les cançons tal com les recordava, sense donar-hi gaire caràcter, amb una especial monotonia, i segurament per això semblava al senyor Iglesias que totes les cantava igual. Les interpretacions del text eren sovint equivocades, i això era degut a la seva escassa instrucció. Era, en mig de tot, un home molt trempat que sabia comentar les cançons amb una certa gràcia.

Mateu Garolera i Bové, de «Cán Iglesias», de Santa Creu d'Horta (Guilleries)

AUCELLETS QUE ANEU *VOLANDO*...

Mogudet (♩ = 92)

Au - ce - llets que a - neu vo - lan - do, au - ce - llets que a - neu vo
lan - do, deu - ne me - mo - ries al pa - re. I a - di - ós, cla - vell,
co - lor de ro - sa en - car - na - da; i a - di - ós, cla - vell.

Aucellets que aneu *volando*,
deu-ne memories al pare.

I adió, clavell,
color de rosa encarnada ;
i adió, clavell.

I a la mare no pas gaires
perquè me n'ha maridada
i amb un pastoret m'ha dada.
Me'n fa gordar la ramada

i aquí dalt de la muntanya.
Som perduda l'esquellada
i un pastor me l'ha trobada.
— Pastor, torna'm l'esquellada.
— Què em daràs de la trobada?
— Te'n daré pa i formatge
i el divendres i el dissabte.
— No en vui pas pa i formatge,
vui un bes i una abraçada.
— 'Neu al diable, pastor. —

Remarquem també la cançó *Fadrinets de la muntanya*, tan airosa, tan espon-
tània i tan fresca, amb una lletra tan senzilla i plena de gràcia.

FADRINETS DE LA MUNTANYA...

Alegret (♩ = 63)

Fa - dri - nets de la mun - ta - nya, si no ho feu juho fa - ré
jo, de po - sar la mà a la plo - ma per dic - tar - neu - na can - çó.

Fadrinets de la muntanya,
si no ho feu ja ho faré jo,
de posar la mà a la ploma
per dictar-ne una cançó.

*I adió, cara bonica,
quin color de rosa tens ;
i el qui té color de rosa
mai li falten pretendents.*

I un fadrí i una minyona
que tots són d'un mateix temps ;
i un dia l'enquantrí sola,
i el matí de Sant Mateu,
que plorava i *rellemava*
llàgrimes de sentiment.
— Què en plores, cara bonica,
què en plores tan 'margament ?
— Oi del pare, oi de la mare,

si no volen que ens casem.
— No ploris, cara bonica,
que los dos nos casarem,
que anirem a Barcelona
que ningú en coneixerem.
Tu te n'aniràs per criada
i jo per mosso de peu.
Dels diners de la soldada
gran botiga pararem,
de pinyons i d'avellanes,
també d'arròs i fideus.
Dels diners de la ganància
i una casa en comprarem,
i una casa amb set finestres,
de balcons ja n'hi farem ;
i en farem una *ventana*
i a la part de sol ixent
per pendre la soleiada
tots los dies de l'hivern.

Al « Centre Autonomista », els nostres cooperadors de Santa Coloma hi feren acudir En « Cisó » (Narcís Bosch), home rústec, d'ofici pagès, però no tan amic del treball com ho era de la beguda. Ell volia ésser, tota hora, el primer en saber cançons i pretenia cantar-les millor que ningú. Semblava donar-se una gran importància quan cantava. Li plavien, sobretot, les facècies i les cançons eixalbrades. Ell ens dictà el text del *Contrapàs de Tabola*.

Fou En « Cisó » el qui ens conduí a la casa de vi anomenada « Càn Segarra », al peu de la carretera, entre Santa Coloma i Brunyola, i ens féu fer coneixença amb l'avi de « Càn Xacó » de Brunyola, una casa de pagès molt prospera de « Càn Segarra ».

No gaire allunyades l'una de l'altra n'hi havien dues d'aquestes cases de vi, una mena de tavernes o hostals on els pagesos, després de treballar, i sobretot els diumenges, van a fer la manilla, a beure, a fumar caliquenyos i a passar l'estona xerrant, discutint i àdhuc barallant-se devegades.

Sovint, sobretot els diumenges, alguna colla de Santa Coloma hi va a fer una berenada en la qual no hi manquen pollastres, bona amanida i fins xampany.

Una d'aquestes cases o cataus és coneguda amb el nom de « Câl Comediant » i és l'altra l'anomenada « Càn Segarra ». Als homes de « Câl Comediant »

no ens fou possible distreure'ls del joc i d'unes dones que hi havia; però a «Càn Segarra», on anàrem un diumenge i tornàrem encara un altre dia, poguérem fer bona feina.

L'«Avi Xacó», cal dir-ho, fou l'heroi d'aquestes jornades. Ell no podia gairebé cantar ja. No tenia veu i es cansava quan ho probava, però engrescava els seus companys i els feia cantar. Es posava sempre al costat nostre i no ens treia els ulls del damunt mentre escrivíem la música. Quan havíem ja anotat la tonada i la repetíem als cantaires dient-los: — Escolteu ara, si és ben bé això, el que heu cantat! — Exacte! — responia ell primer que tothom, amb exaltació que no podia contenir.

En els seus bons temps de joventut havia estat un home brau i un gran buscador de raons; res li feia por. Encara conservava el seu geni que treia violentment si algun dels que per allí hi havia feia el sonsu per a cantar. Era un bon home, amb tot, una mica atropellat i fet malbé per l'ús excessiu del vi.

La presentació que em féu al seu gendre fou aquesta: — Aquí — (assenyalant-me) — és un llamp! Li apuntes la cançó una vegada; ell pic, pic, pic, (indicant l'escriure les notes) patam!... ja està! Exacte! —

El seu gendre, En Josep Muntades i Rof, era un bon cantaire. Li agradava el cantar i era d'aquells que en les tonades hi posava bona part del seu temperament i de la seva fantasia. Cal només comparar les dues primeres tonades de la cançó *Els segadors* amb la tonada tercera de la mateixa cançó que ens cantà En Mateu, per a trobar-hi de seguida tota aquella ornamentació, dictada pel propi temperament, que hi posava En Muntades i que no hauria sabut posar-hi mai En Mateu. Els textos, en canvi, li solien fallar, perquè no tenia massa memòria.

ELS TRES SEGADORS

Mogut (♩ = 92)

N'han bai - xat tres se - ga - dors d'a - qui dalt de la mun - ta - nya; n'han bai -
 xat a l'Em - por - dà per se - guir - ne les se - ga - des. Se - guem - la ar -
 ran, se - guem - la ar - ran, que la pa - llaés ca - ra; se - guem - la ar - ran.

N'han baixat tres segadors
d'aquí dalt de la muntanya ;
n'han baixat a l'Empordà
per seguir-ne les segades.

*Seguem-la arran,
seguem-la arran,
que la palla és cara ;
seguem-la arran.*

I el més petit de tots
duia la faus i endaurada
i oi també lo lligador
si el duia capsat de plata.
La filla d'un argenter
d'ell se n'és enamorada
i l'ha enviat a buscar
per un mosso de la casa.
— Digueu-li que jo ja hi iré
i a les quatre de la tarda. —
Les quatre hores van tocant,
segador no arriba encara.
Les quatre hores han tocat,
segador no arriba encara ;

i en toquen dos quarts de cinc,
segador puja l'escala.
— Déu me la guard, noble amor,
què és lo que vostè demana ?
— Per a sê el bon segador,
vol segà un camp de civada ?...
— Prou la'n segaria jo,
segons on la'n té sembrada.
— No és sembrada en cap turó,
ni tampoc en cap muntanya.
I és sembrada amb un campet,
la riera al mig ja hi passa. —
I a les dotze hores de nit
la beguda li'n portava.
— Vol saber lo lligador
quantas garbes n'ha lligades ?
Trenta vuit o trenta nou
i a la ratlla de coranta.
— Molt més n'hauria lligat
si el lligador no es blincava.
— No t'espantis, lligador,
no t'espantis pas encara,
que jo te'l faré aixecar
i amb cop d'ous i cansalada.

ELS TRES SEGADORS

Pausat (♩ = 80)

N'han bai - xat tres se - ga - dors d'a - qui dalt de la mun -
ta - nya; n'han bai - xat a l'Em - por - dà per se -
guir - ne les se - ga - des. Oh i se - re - na de la nit, fres - ques
són les ma - ti - na - des quan la llu - na ha dat son tomb.

Text igual al de la cançó anterior, llevat de la següent Tornada :

*Oh i serena de la nit,
fresques són les matinades
quan la lluna ha dat son tomb.*

ELS TRES SEGADORS

Moderat (♩ = 92)

N'han bai - xat tres se - ga - dors d'a - qui dalt de la mun - ta - nya; n'han bai -
 xat a l'Em - por - dà a se - gâ u - na quin - ze - na - da. Oh se - re - na de la
 nit, fres - ques són les ma - ti - na - des con la llu - na ha dat son tomb i a la
 pun - te - ta de l'al - ba. Oh se - re - na de la nit.

N'han baixat tres segadors
 d'aquí dalt de la muntanya;
 n'han baixat a l'Empordà
 a segà una quinzenada.

*Oh serena de la nit,
 fresques són les matinades
 con la lluna ha dat son tomb
 i a la punteta de l'alba.
 Oh serena de la nit.*

I el més petit de tots
 porta la faus endaurada
 i alligada d'un or fi
 i els didals ne són de plata

.....
 .....
 de plata o bé de marfil

.....
 La filla del rei l'ha vist,
 d'ell se n'és enamorada.
 La n'ha enviat a buscar
 per un criat de la casa.
 --- Digueu-li si vol venir

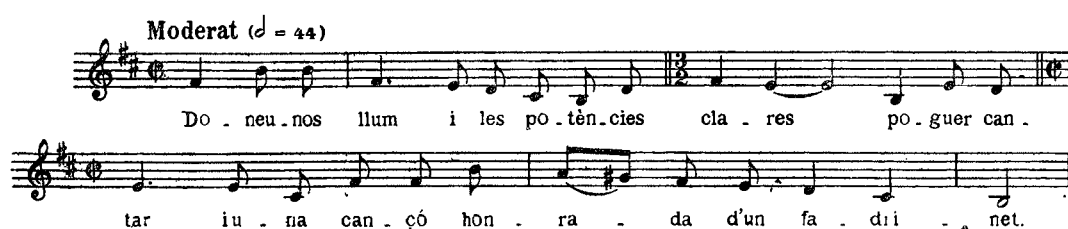
i a segà un camp de civada.
 — Digueu-li que ja hi 'niré
 i a les quatre de la tarda. —
 Tan bon punt toquen les tres,
 segador puja l'escala.
 — Segadò, el bon segador,
 voleu segà un camp de civada?
 No n'és camp ni n'era hort,
 ni és costa sola ni rosta,
 sinó és un regadiuet
 al mig de dues muntanyes. —
 Segadò es posa a segar.
 Con ne toquen les vuit hores
 ja li'n porten esmorzar.

.....
 .....
 Segador compta les garbes:
 vint-i-vuit o trenta nou
 i a la raia dels coranta.
 Li ha segades moltes més,
 la faus no se'n 'gués trencada;
 la'n tornarem confegir
 amb cop d'ous i cansalada.

D'En Josep Expósito i Brunyola, pagès de « Càn Tarrés », altre dels companys de la colla de « Càn Segarra », home de poques paraules però aficionat al cant, també recollirem algunes cançons ben interessants, sobretot la versió de *El fadrinet*, que ell ens digué havia apres a Vilubí, tot aplegant avellanes; és curiosa pel tallat del text i per l'escaient i tan concisa com bella melodia.

EL FADRINET

Moderat (♩ = 44)

Do - neu - nos llum i les po - tèn - cies cla - res po - guer can -
tar iu - na can - çó hon - ra - da d'un fa - dri - net.

Doneu-nos llum
i les potències clares
poguer cantar
i una cançó honrada
d'un fadrinet.

D'un fadrinet
de la primera volada.
I enamorat
d'una jove casada
i mai més del món.

Mai més del món
ni viudes ni casades.
Ja ho han sabut
els de la vergassada;
l'han agafat.

L'han agafat
i a la presó el portaven,
i a dalt de tot

hi han les presons més altes;
i allí veurem.

I allí veurem
les muntanyes de França
i el Rosselló
i la plana de Cerdanya;
hi ha un roseret.

Hi ha un roseret
que té les roses blanques;
trenqueu-n'hi un ram
per dà a l'enamorada
quan la veureu.

Quan la veureu
digueu-li de paraula
que me n'iré
a viure dins la França.
— Trista de mi!

Trista de mi
com he quedat jo ara!
Com he quedat
sola i desemparada! —
— No n'heu quedat.

No n'heu quedat
sola i desemparada;
que tornaré
de dintre de la França. —
La mitja nit.

La mitja nit
la porta li'n tustava:
— Baixeu-me a obrir,
la noble enamorada. —
Ja hi ha baixat.

Ja hi ha baixat
tota determinada.
Ja hi ha baixat.

Als cantaires d'aquesta casa de vi els pagàvem cada vegada els caliquenyos i el berenar. El berenar consistia en una bona amanida de pa amb tomàtec ple de pebre, bitxos, bacallà esqueixat, olives i seba. Uns bons porrons plens de vi i d'aiguardent, i enllà! De totes passades me'n feien menjar a mi. Ells no en tastaven si jo no començava, i calia veure com se posava l'« Avi Xacó » bon punt jo hi feia la més petita resistència. No cal dir que, per poc que en tastés, sortia d'allí amb la boca enrojolada i traient foc.

Mentre jo era a « Càn Segarra », el meu amic En Joan Tomàs restava a Santa Coloma recollint les cançons que li cantaven l'Anna Fàbregues i la Maria Aymerich, mare del malaguanyat estudiant de capellà, En Ramon Planas i Aymerrich. Quin contrast les cançons d'aquestes dues bones dones, totes impregnades de suavitat i de tendresa, moltes d'elles d'assumepte religiós, amb les cançons dels pagesos de « Càn Segarra », fortes, rústegues i àdhuc desvergonyides!...

Les cançons diríeu que fixen i determinen el caràcter dels seus cantaires. A mida que aquests les van cantant, per poc que us hi fixeu, veureu que donen una unitat sentimental i expressiva a les llurs cançons, unitat que correspon fidelment a les característiques del seu temperament, del seu viure, de les seves tendències i de la psicologia particular de cadascú. Per això creiem tan útil i convenient per a l'Obra del « Cançoner Popular de Catalunya » el recollir la cançó amb el seu text i la seva tonada, fidelment i escrupulosament tal com és cantada, com l'estudiar tant com sia possible el caràcter, l'ambient i la psicologia dels cantaires. Es aquesta una tasca molt delicada i gens fàcil de fer, sense la qual certes característiques de moltes cançons no podran mai ésser explicades ni compreses.

Els cantaires són gent que s'han fet seves les cançons gràcies a unes majors o menors condicions de receptivitat. Cada cantaire reté, generalment, aquelles cançons que millor s'adapten a la seva sensibilitat, als seus costums, als seus gustos, al seu treball o ofici inclusive; i un cop retingudes, sense ni ell mateix adonar-se'n, amb el temps, les va modificant; les va pastant i forjant segons la seva manera de sentir; les va adaptant a les seves condicions fisiològiques; va posant a cada cançó una mica del seu temperament, del seu caràcter, de la seva fisonomia.

Hi han cançons, naturalment, que, a través d'un cantaire guanyen, i altres cançons que perden. Hi han cantaires que, per les seves condicions especials, posseeixen una extraordinària força transmissiva i transmeten a l'auditori, amb la cançó que ells canten, el mateix caràcter i la mateixa expressió que ells li donen.

Altres que canten la cançó podríem dir d'una manera passiva, no posant-hi més que allò obligat forçosament per les seves condicions fisiològiques.

En allò que més directament influeix el temperament del cantaire és en el ritme de la cançó. Sovint de les alteracions rítmiques en deriven les alteracions melòdiques i àdhuc tonals. Els cantaires dotats de bones condicions vocals, de bon sentit musical i que recorden i transmeten bé les tonades, és molt rar que deformin o deixin incomplet el text. En canvi és molt freqüent el cas dels cantaires que no posseeixen bones condicions de veu, que no tenen un bon sentit musical i que canvien les melodies o no les recorden o apliquen a tots els textos una mateixa melodia i que fatalment deformen, alteren, malmeten i deixen incomplet el text.

Alguns dels forasters que passaven temporada a l'«Hotel Central», començaren d'interessar-se per la nostra missió i ens preguntaven cada dia com anava la recerca de cançons. El senyor Lluís Aymà, de Barcelona, que es trobava allà acompanyant la seva esposa, N'Anna Senyé d'Aymà, coneguda poetessa, la senyora Dolors Bernaus d'Ujtés, de Balaguer, i el pare del propietari del mateix «Hotel», volgueren contribuir a la nostra obra cantant-nos algunes cançons que ells sabien i que poguérem ben aprofitar pel nostre recull.

Fent cas d'unes referències que tinguérem i no deixant res enlaire d'allò que caigués dins el nostre pla d'exploració, ens traslladàrem amb un carruatge fins al poble veí de Sant Martí Sapresa, a la casa de camp dita «Cân Pujató», a cosa d'un quart d'hora del poble.

Justament s'escaigué ésser aquell dia el de la festa major i la gent dels volts havia acudit allà per a ballar les sardanes a la tarda. En Narcís Turón i Casadavall, de «Cân Pujató», del qual ens havien parlat com un mestre i un gran ballador del contrapàs, i per això principalment el cercàvem, ens resultà un cantaire ben mediocre. Si bé ens parlà de contrapassos i dels diners que s'havia gastat per anar a aprendre de ballar-los, malgrat l'haver-los després ensenyat de ballar al jovent del seu poble, ara ja no recordava la taral·la perquè, segons deia ell, havia perdut l'*escala*.

El text d'una de les seves cançons, *El minyó de Villeres* és curiós i ens sembla inèdit encar. Descriu tot l'abillament d'un minyó de pagès, de manera que pot gairebé precisar-se l'època d'aquesta cançó.

EL MINYÓ DE VILLERES

Joiós (♩ = 66)

Co - men - cent el nom de Déu, no sà - pi - ga greu que m'es - col -
teu, de can - tar - neu - na can - çó que d'un mi - nyó que bé el co - nei - xeu.

Comencem el nom de Déu,
no sàpiga greu
que m'escolteu,
de cantar-ne una cançó
que d'un minyó
que bé el coneixeu.

Del lloc de Villeres,
senyor Josep
se'n diu per nom;
Plata per sobrenom
li'n diu tothom
la gent qui el veu.

Calçotets porta el mussoi,
que ja no val molt
tot lo del seu,
cordats amb una beta,
la virombeta,
del floc vermell.

I al cap d'amunt de cintura
li fa gran postura,
si ho repareu.
Si en porta una ermilla,
cosa més fina
color vermell.

Amb tres rostos de botons,
mireu, minyons,
que encara los deu.
Si en porta una jupa
del xamallot
del més retort.

Calces d'un mateix tros
com si ell fos
un bell hereu.
Si en porta una cua,
no sé si és de la mula
o bé del vedell.

Exprimenteu-lo com balla :
zimbalanzam
li fa al clatell ;
si en porta un ret
fet i perfet
per lo cap seu.

I al capdevall de l'esquena
se li remena
lo pitjorell.

A «Cân Pujató» trobarem casualment En Joan Riera i Puig, pagès de «Cân Janot», del mateix poble, i ens cantà també un parell de cançons molt eixerides, que ell recordava per haver-les cantades escabellant capses de blat de moro; sobretot és bonica i fresca la melodia de la *Vida dels soldats*.

VIDA DELS SOLDATS...

Lleuger (♩ = 112)

Vi - da dels sol - dats vi - da re - ga - la - da de dor - mir pels
 camps i en temps de cam - pa - nya. Lai tu - ri - rà la - ra - là la lu.

Vida dels soldats
 vida regalada
 de dormir pels camps
 i en temps de campanya.

*Lai turirà
 laralà la la.*

I de passar nits
 sota la *ventana*.
 Tiro tres roquets
 sols per despertar-la.
 I ella me'n fa el sord
 com si en fos un lladre
 que li hagués robat
 béns de les seves cases.
 Riqueses i béns
 i a mi no me'n falten
 sinó l'hermosura
 de la seva cara.
 — La seva hermosura
 fa temps que n'està dada
 i amb un jovenet

del pla de Manresa. —
 Quan ell senti això
 basta cau en terra.
 Con se retornà
 se'n va anà a la guerra,
 tot vestit de dol
 i amb capeta negra.
 Capità l'en veu
 i asmirat ne queda.
 — De qui porteu dol
 voi, jovenet tendre?
 — D'una *señorita*
 del pla de Manresa.
 — Que en sou delicat
 voi, jovenet tendre!
 Con el foc fou mort
 bufeu-ne la cendra,
 que si el bufeu fort
 se us tornarà encendre.
 — Jo no vull el foc
 que voldria amb ella.
 — Amb ella no l'hauràs,
 n'has de bufar la cendra. —

En un setmanari de Santa Coloma publicàrem un breu article parlant de l'Obra del «Cançoner Popular de Catalunya» i ens acudí la idea de donar una conferència sobre la Cançó popular en la sala del «Centre Autonomista». No en férem gaire propaganda; amb tot, cal dir-ho, la sala s'omplí de gom a gom.

Després de parlar, generalitzant, de la nostra Cançó popular, de la seva bellesa, de la seva significació, de la seva importància per a refer i consolidar el

veritable i ancestral sentit de la terra, el Mestre Tomàs i jo, acompanyant-nos al piano, cantàrem les més boniques de les cançons que acabàvem de recollir a Santa Coloma, fent-hi lleugers comentaris i citant els noms dels cantaires de qui les havíem apreses, la major part d'ells ben coneguts de tothom.

No es pot pas donar una idea de la impressió general que els causà aquesta audició de cançons. La major part ploraven. Aquelles cançons, tornades a nova vida, eren com un retorn a l'ànima viva de cadascú. Tothom semblava retrobar-se a sí mateix. No es cansaven mai d'escoltar-les i la sessió s'allargà fins ben entrada la nit enmig d'una fonda emoció i un delirant entusiasme.

Creiem convenient cridar l'atenció dels qui dirigeixen l'Obra del «Cançoner Popular de Catalunya» sobre la conveniència i l'eficàcia d'aquestes audicions de cançons, triant cada vegada, a ésser possible, les de la mateixa encontrada. L'esperit del poble sembla despertar-se i les cançons adquireixen, en la idea de la gent senzilla, un respecte, un amor i una significació que no tenien. Es aquesta una acció que no poden fer altres que els missioners mateixos. Ells es posen en contacte amb el poble; ells penetren en la seva més dolça intimitat; ells són, doncs, els que deuen retornar al poble, dignament sublimades, aquelles cançons que el poble els ha donat, i han de fer-ho amb aquella mateixa simplicitat i amb aquella senzilla bonhomia que és la característica de gairebé tots els cantaires.

Aquesta acció popular, feta amb una constant persistència, creiem podria coadjuvar extraordinàriament, potser en la forma més insospitada, a l'obra científica del «Cançoner». Està bé, és indispensable la tasca delicada d'estudi, de classificació, d'anàlisi, d'arxiu; però al costat d'aquesta cal l'obra de retorn, l'obra viva de divulgació. Cal recollir del poble la saba racial difusa per a retornar-la-li enrobustida i amarar-lo amb ella. Com més transcendeixi i revingui al mateix poble aquesta Obra colossal i gegantina del «Cançoner Popular de Catalunya», més importància tindrà i més la seva immortalitat estarà assegurada.

Abans d'anar-nos-en de Santa Coloma, invitats pel senyor Iglesias, donàrem encar una altra audició íntima de cançons a casa seva, on es reuniren unes 25 ó 30 persones.

Aquells cantaires de cançons populars que abans ningú no coneixia i dels quals ningú no sospitava l'existència, eixien ara de per tot arreu. A cada casa n'hi havien; tothom recordava una cançó o altra.

Invitats pel senyor Llavari, anàrem a casa seva i allà ens cantaren cançons no solament la criada que tenien, sinó també la senyora Emília Bàyer, vídua de Andreu, que es trobava amb ells, i àdhuc la pròpia esposa de l'esmentat senyor Llavari.

Ara junts, ara separats, a fi de repartir-nos millor la feina, amb el Mestre Joan Tomàs no paràvem en tot lo dia. Ara era la cegueta Rita Domingo la que ens cantava unes cançons, no pas noves però ben escaients com a variants, ara l'estudiant Planas o el seu amic Joan Simon, que procuraven recordar-ne alguna.

Ens havien parlat molt del vell de «Cân Serrallonga», una gran casa de pagès dels afores de Santa Coloma, i allà anàrem una tarda. Es aquesta una casa molt antiga amb una ermita al seu costat. L'amo, En Llorenç Sitjà, viu amb una nombrosa família, fills, néts i renéts. Tenen molt de bestiar de tota mena, bous, eugues, cabres, garrins, ànecs i aviram diversa. Les dones filen elles mateixes el lli per a fer-se la roba blanca. Aquest bon home ja massa vell, (té més de 80 anys,) recorda les cançons de quan les cantava la seva mare, però les canta amb molta dificultat i amb una afinació molt insegura. No obstant, poguérem anotar algunes de les seves cançons que ens semblaren d'interès pel «Cançoner».

Julita Colomer, casada amb un dels néts d'En Llorenç Sitjà, també ens cantà les cançons que sabia, apreses treballant amb el seu pare.

Llorenç Sitjà i Boades, de «Cân Serrallonga»,
de Santa Coloma de Farnès

El resultat que ens donaren aquests cantaires no era pas el que esperàvem segons la informació que en teníem, però el temps, de totes maneres, no fou pas del tot perdut. Aquesta bona gent ens feren berenar amb ells i, amb tot i ésser una mica sorruts, ens reberen amb molta amabilitat i cantaren molt de gust tan-tes cançons com sabien. Si al vell l'haguéssim pogut conèixer deu anys abans, ben segur que n'hauríem tret tot un altre resultat.

En Joan Juhé (a) «Brosca», jutge municipal de Brunyola, ens havia invitat a anar a passar tot un dia a casa d'ell dient-nos que reuniria varis cantaires i podríem anotar forces cançons. Hi anàrem el dia convingut i l'home, potser perquè no s'havia cuidat de res, o potser també perquè a la seva dona no li venia massa de gust, ens féu el desentès i, al·legant alguna obligació, es desempallegà de nosaltres.

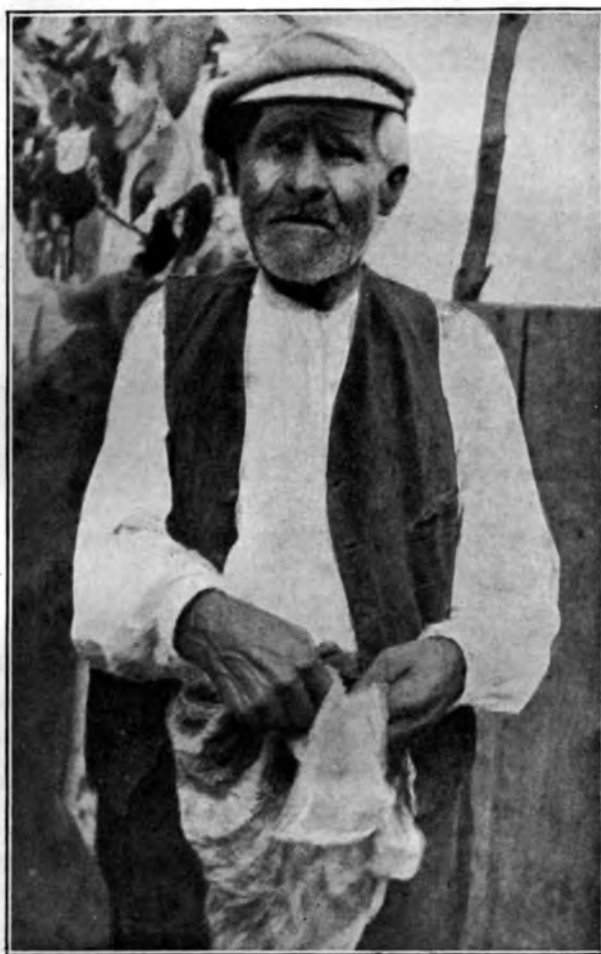
Anàrem llavors de dret a l'hostal; férem venir l'« Avi Xacó » i algun altre cantaire de «Cân Segarra» i allà, després de dinar, entremig d'homes i xicots que jugaven a cartes i bevien i fumaven, armàrem una cantada. La inicià l'« Avi Xacó » i poc a poc s'hi anaren posant, ara l'un ara l'altre.

Arribàrem a anotar unes quinze cançons, entre elles la sardana curta *El ball de la civada*, veritable cançó amb gestos, que els mateixos pagesos ballaren i gesticularen. El lloc era rústec i encofornat. S'hi féu una atmósfera espesseïda que hauria pogut tallar-se; i molts dels que allí es trobaven, donaven senyals d'haver remullat un xiquet massa. Tothom es despatxà al seu gust perquè no sabem qui féu correr la veu de que els senyors de les cançons ho pagaven tot. Aquest hostal de Brunyola, amb la seva gent, fóu una de les notes més pintoresques de la nostra missió.

El caràcter de les cançons que aquí anotàrem correspon exactament a la rusticitat del lloc i a la manera d'ésser i al nivell de sensibilitat d'aquells cantaires. Les dues cançons religioses que ens cantà l'« Avi Xacó », *La tristesa de Sant Josep* i les *Camilleres del Roser* o sia *Goigs de la Mare de Déu*, són de les més cantades arreu i la versió aquesta és d'un caient vulgar i mancada de tot fervor i elevació. Ens havien parlat d'uns cantaires: l'« Hereu Pons de Dalt » i el de «Cân Droc», de Brunyola, però no els poguérem trobar.

Per provar com s'identifiquen les cançons, com s'apleguen i prenen una mateixa significació i un estil semblant en l'esperit del cantaire, és curiós remarcar

tota la sèrie que ens cantà En Ramon Masgrau i Cardoneda (a) «Caulés», a Santa Coloma. Aquest bon home, que estava a punt de complir els 80 anys, ha fet sempre de carboner. Es un home de mala fatxa, molt sorrut i de maneres estrafo-
làries. Semblava cantar per força, rondinant, de mala gana, com un sonàmbul. Té la casa bruta, deixada, rònega i misera. La seva veu era tènica i fosca com les mateixes cançons que cantava. Gairebé totes les seves cançons són de malifetes, de presos o de lladres. L'home no posseïa ni el més petit instint musical; les seves melodies són gairebé totes d'una pobresa i vulgaritat extraordinàries i els seus textos, com pot molt bé constatar-se, són generalment molt incomplets i deficients. Veritablement aquest home no podia cantar altres cançons que aquestes; i aquestes cançons, tal com són, no poden haver eixit d'enlloc més que de l'animeta obscura i aterroritzada d'aquest home. El «Vell Caulés» semblava complaure's en els fets més esgarriposos que ell narrava. Tenia un cert tic tremolós i s'eixugava la cara i la boca sovint amb un mocadorot molt brut que sempre tenia entre mans.

Ramon Masgrau i Cardoneda, «Caulés», de Santa Coloma de Farnés

A Santa Coloma de Farnés es fan bons mercats, als quals acud gairebé tota la gent de les rodalies i fins de pobles llunyans de dins la mateixa província de Girona. Hi ha també bestiar de tota mena, eines, guarniments, robes i tota llei de coses. Hi ha en aquests mercats una grossa animació.

V

ÍNDIX DE GRAVATS

	<u>PÀG.</u>
Manuel Milà i Fontanals	101
Dolors Cuvies i Banchs, de Santa Coloma de Farnés	114
Gaietà Panella i Bernadà, «Avi Gaietano», de «Cân Romanich», de Santa Coloma de Farnés	115
Mateu Garolera i Bové, de «Cân Iglésias», de Santa Creu d'Horta (Guilleries) ..	117
Llorenç Sitjà i Boades, de «Cân Serrallonga», de Santa Coloma de Farnés.....	129
Ramón Masgrau i Cardoneda, «Caulés», de Santa Coloma de Farnés	131
Jaume Torrent i Gironés i N'Esperança Vergés, de La Sellera, residents a Anglès.	143
Antoni Bernada i Ninou, «Antonet de l'estanc», d'Anglès	145
Joaquim Bataller i Collell, d'Anglès.....	146
Jaume Buixell i Gironés, «Póna», d'Anglès.....	147
Pere Coc i Payrot, d'Anglès	148
Maria Ripoll i Cornellà (cega). Sant Pere d'Osor	150
Dolors Pidemunt i Masferrer. — Mercè Coll i Canaleta. — Angela Xandri i Riera. De Sant Pere d'Osor.....	151
Maria Pidevall i Coll, «Marieta Ganastra», de Sant Pere d'Osor	153
Pere Pidevall, «Nen Ganastra», de Sant Pere d'Osor	154
La casa del lladre «Vacaina», a Sant Pere d'Osor	155
Antònia Vancells i Sabatés, «Bitina», de Les Planes.....	158
Lluís Expòsito i Pujolar, «Xiconic», de Les Planes	162
Maria Arnau i Grabolosa, «Xiuleta», de Les Planes	163
Genís Tarrés i Arnau, de Les Planes	164
Gracieta Peracaula i Simon, de La Sellera	166
Concepció Vergés i Oliveres, «Teta de Cân Felip», de La Sellera	167
Maria Rigau de Vila, «Maria de Cân Fasol», de La Sellera	168
Maria Sureda, Vda. Torné, «Talaia», de La Sellera	169
Teresa Pardàs, Vda. Valeri, «Taiarrames», de La Sellera.....	170

Rosa Franch i Alsina, «Coixa», de La Sellera.....	171
Feliu Raurell i Coma, «Moliner negre», d'El Pasteral.....	176
Dolors Puig i Tolsà, d'Anglès.....	177
Casa rectoral de Sant Pere d'Osor.....	178
Valldora.....	192
Mariagna Capdevila. Del «Molí nou» de Valldora.....	195
Pere Tremp i Creu, «Diabla». Carboner de Valldora.....	197
La Rita de Canalda amb la seva nora.....	211
Rosa Besora. Odén.....	217
Asilada de les Germanetes dels Pobres. Berga.....	230
Cecília Clotet. Castellar de Nuch.....	238
Itinerari de la Missió de recerca Anglès - Bohigas. 1922.....	258
Felip Pedrell.....	407
Cèdula d'arxiu. Anvers.....	433
Cèdula d'arxiu. Revers.....	434

MATERIALS

ÍNDIX GENERAL DEL VOLUM I

FASCICLE I

	PÀG.
Introducció	II
CAP. I. — Versions noves	15
CAP. II. — Complements de versió	21
CAP. III. — Versions amb indicació d'origen, que En Milà cita però no transcriu.	25
CAP. IV. — Procedències de cançons consignades per En Milà.	27
CAP. V. — Procedències conjecturals	33
CAP. VI. — Col·lectors. Notes biogràfiques	35
CAP. VII. — Col·lectors. Cançons per ells recollides	39
CAP. VIII. — Notes folklòriques	41
CAP. IX. — Notes diverses	43
CAP. X. — Materials	45
CAP. XI. — Notes d'utilització desconeguda	47
CAP. XII. — Fe d'errades	49

ÍNDIXS

I. — Índex de les cançons a les quals En Milà afegeix noves versions	61
II. — Índex de les versions a les quals En Milà afegeix complements	63
III. — Índex dels llocs citats per En Milà i suma de les cançons que en procedeixen.	65
IV. — Índex dels llocs conjecturats per raó dels col·lectors i suma de les cançons que en procedeixen	69
V. — Índex dels col·lectors i suma de les cançons per ells recollides.....	71
VI. — Índex onomàstic	73
VII. — Índex onomàstic religiós	77
VIII. — Índex toponímic	79
IX. — Índex d'entitats	85
X. — Índex bibliogràfic	87
Fe d'errades del fascicle I	91

FASCICLE II

MANUEL MILÀ I FONTANALS, per <i>Jaume Massó i Torrents</i>	99
MEMÒRIA de la Missió de recerca de cançons i músiques populars realitzada pels Mestres Joan Llongueres i Joan Tomàs a les contrades de Santa Coloma de Farnés, Brunyola, Sant Martí Sapresa, Anglès, Sant Pere d'Osor, Les Planes d'Olot, La Sellera i El Pasteral, del 19 de juliol al 18 de setembre de 1922, per comanda de l'Obra del «Cançoner Popular de Catalunya», per <i>Joan Llongueres</i> .	109
MEMÒRIA de la Missió de recerca de cançons i músiques populars realitzada per Mos- sèn Higini Anglès i En Pere Bohigas a les comarques solsonina (10 juliol - 7 agost de 1922) i bergadana (20 setembre - 4 octubre de 1922) per comanda de l'Obra del «Cançoner Popular de Catalunya»	179
Comarca solsonina, per <i>Higini Anglès, Prev.</i>	181
Comarca bergadana, per <i>Pere Bohigas</i>	229
LA VERSIÓ AUTÈNTICA DELS «GOIGS DEL ROSER DE TOT L'ANY». Estudi de musicolo- gia popular, per <i>Lluís Romeu, Prev.</i>	259
Sumari-Índex	261
Exemples musicals (Índex)	262
I. — Motiu ocasional del present treball	265
II. — El poble canta els «Goigs del Roser» harmonitzats	267
III. — La nostra tesi, o sia, la naturalesa harmònica dels «Goigs del Roser»..	268
IV. — Concepte de la popularitat en l'art.....	269
V. — Elements naturals de la cançó: melodia, ritme i modalitat; base, aquesta darrera, de l'harmonia	269
VI. — Cançons de preponderància melòdica	272
VII. — Estudi de la preponderància melòdica en el tema dels «Goigs de Nos- tra Dona», de Brudieu	274
VIII. — El ritme i la modalitat en els «Goigs de Nostra Dona», de Brudieu..	285
IX. — Estudi dels elements melòdic i modal o harmònic en la cançó.....	288
X. — De la modulació harmònica en els «Goigs del Roser».....	291
XI. — De la falsedat melòdica d'aquesta modulació	294
XII. — Preponderància de l'element harmònic en els «Goigs del Roser»....	295
XIII. — El «duo» en terceres, element natural d'harmonia popular	296
XIV. — Consideracions sobre les cançons a «duo».....	298
XV. — Facilitat de producció de cançons a «duo»	302
XVI. — El «duo» en els «Goigs del Roser»	303
XVII. — Demostració del «duo» per superposició de dues versions dels «Goigs del Roser»	304
XVIII. — Una altra versió dels «Goigs del Roser».....	307
XIX. — Del baix fonamental en l'harmonia popular	308

XX. — El baix fonamental en els «Goigs del Roser»	311
XXI. — Legitimitat del sentiment harmònic popular	313
XXII. — Gènesi del moviment cromàtic defectuós en la melodia típica dels «Goigs del Roser»	314
XXIII. — Anàlisi del càntic «D'haver-vos ofès», melodia filla dels «Goigs del Roser»	316
XXIV. — El càntic «Perdón, oh Dios mío» versió transplantada del càntic «D'ha- ver-vos ofès».....	320
XXV. — La versió autèntica dels «Goigs del Roser». Harmonització de l'ana- crusa inicial	323
XXVI. — La versió autèntica dels «Goigs del Roser». Harmonització de l'En- trada	325
XXVII. — La versió autèntica dels «Goigs del Roser». Harmonització del comen- çament del Respost	329
XXVIII. — La versió autèntica dels «Goigs del Roser». Harmonització del final del Respost	330
XXIX. — De la influència dels «Goigs de Nostra Dona» en els «Goigs del Roser».	333
XXX. — Versió definitiva dels «Goigs del Roser»	335
XXXI. — Consideracions sobre les diferències rítmiques en els «Goigs del Roser».	338
XXXII. — Descripció de l'estructura musical dels «Goigs del Roser»	340
L'OBRA DEL «CANÇONER POPULAR DE CATALUNYA» AL «CONGRÉS D'HISTÒRIA DE LA MÚSICA» celebrat a Viena del 26 al 31 de març de 1927 en commemoració del centenari de la mort de Beethoven, per <i>Francesc Pujol</i>	345
Ressenya [.., ...	347
Comunicació llegida en el Congrés, L'oeuvre du «Chansonnier populaire de la Catalogne»	355
L'oeuvre du «Chansonnier populaire de la Catalogne». Illustrations à la com- munication faite au Congrès d'Histoire de la Musique tenu à Vienne du 25 au 31 mars 1927, pendant les Fêtes du Centenaire de la mort de Beethoven.	361
EL MESTRE PEDRELL I LA CANÇÓ POPULAR, per <i>Higini Anglès, Prev.</i>	405
CRÒNICA de l'obra del «Cançoner Popular de Catalunya». Anys 1921-22, per <i>Joan Puntí i Collell, Prev.</i>	417

ÍNDIXS

I. — Índex onomàstic i toponímic.....	439
II. — Índex de cançons i músiques populars i d'obres musicals.....	459
III. — Índex de corporacions, entitats, institucions, diades, etc.	467
IV. — Índex bibliogràfic	471
V. — Índex de gravats	475